

Fotobox – szépen formatervezett dobozgép kiváló tulajdonságokkal

A magyar fényképezőgépgyártás legnagyobb szériában készült modelljei egyszerű boxgépek voltak. Eme megállapítás alól üdítő kivétel a Fotobox, mely nemcsak nagyobb szabadságot nyújt a fotósok testvéreikhez képest, de egyszersmind a külföldi szakirodalom is kifejezetten jó minőségűnek tartja a gépet. Nemritkán fellelhetők jó állapotú példányai a boltokban, fotózzunk hát velük!

A MOM gyár történetét az előző szám Momikon-Mometta gépsorozatával együtt bemutattam. Ugyancsak a MOM, 1959-ben, tehát ugyanakkor, piacra lépett az egyszerű boxgépek történetének egyik legjobb darabjával, a Fotobox-szal. Ezután még néhány évig folyt hazánkban fényképezőgépgyártás, majd véglegesen megszűnt. Ennek a tiszavirágéletű, II. világháborút követő produktivitásnak talán „aranykora” a Mometta-Fotobox együttélése.

A Fotobox egyszerű, olcsó, de igényes, elnyúlhatatlan kamera. Eme tulajdonságai megkérdőjelezhetetlenek és a két háború közötti Zeiss-Ikon AG. igényes Box-Tengorjait idézik. Róluk volt már szó a a Fotó Art hasábjain. A gép objektívje a Box-Tengorokhoz hasonlóan nem egyszerű „szemüveglencse”, hanem két tagból ragasztott új-akromát, vagyis régies nevén tájképlencse. Erre utal az Achromat elnevezés is. Az újabb üveganyagoknak és a tükrözésmentesítésnek köszönhetően az újratervezett tájképlencse fényerejét a MOM mérnökei a régebbi F9-ről F7.7-re növelték, ami majdnem egy fényértéknyi különbségnek felel meg. Az objektív így F 7.7/75 mm adatokkal jellemezhető. Rajza az akromát típusoknak megfelelően éles, hiszen az elsődleges színekre korrigált a rendszer (kék és vörös sugarak). Némi lágyság azonban jellemzi, ugyanis a másodlagos színekre nincs korrigálva (zöld és sárga sugarak). Ez a jól definiált, karakteres rajz és az azt finoman befolyásoló művészi lágyság a régi objektívek,

de különösképpen az akromátlencse sajátja. Ezért használja az akromát típust a mai napig is a Rodenstock gyár az Imagon objektívekben, ahol megnövelt fényerővel és különleges tárcsarekesszel növelik meg az objektív lágyságát. A Fotoboxban azonban az akromátlencse kis fényerő melletti éles rajzát használhatjuk fotózásra.

Tapasztalatom szerint az objektív kiváló képalkotási tulajdonságokkal jellemezhető. A beállítható legkisebb tárgy távolság 2 m, az élességállító csigamenet meglepően finoman mozog. Az objektív mélyen ül foglalatóban; a foglalat belső hengerpalástja recézett, ezért napellenzőként funkcionál. Szűrőmenet sajnos nincsen az objektív elején - ez ugyanis emelte volna a gép árát. A recézett felületű külső foglalatra azonban ráhúzható színszűrőt felhelyezhetünk. Az objektív kezdő nyílása két fokozatban (F11 és F16) szűkíthető az objektív alatt található recés tárcsa segítségével. A tárcsa az egyes értékeknél retesszel rögzül. Figyeljünk erre, ugyanis a rekesz lyukrekesz típusú. Az ilyen rekesz fekete fémlemezbe vágott lyukakból áll. Emiatt, ha két rekeszték közé állítunk, a lemez elzárja az objektív nyílását és nem történik meg az expozíció. Ha pedig nem centrikus a rekeszlyuk az objektív tengelyével, az objektív élessége romlik. A rekeszrendszer egyébként az egyetlen pontja a Fotoboxnak, ahol bíráltni tudom. A bírálat pedig nem is a lyukrekesz alkalmazását érinti, hiszen az olcsó gépek árába csak ez kalkulálható bele. (Arról nem is beszélve, hogy sok, mai egyszerű és félprofi digigép szintén ezt a rendszert alkalmazza!) Inkább azt említeném meg, hogy az F22-es nyílás is egyszerűen megvalósítható lett volna.

Az objektív mögött helyezkedik el a rugós szektorzár. Igen szokatlan, hogy ilyen, több záridőt is exponáló, igényes zárat helyeznek el egy dobozgépben. Még szokatlanabb, hogy a kioldószinórhüvely, a szinkroncsatlakozó és a kioldógomb retesse egyszerre megtalálható az ilyen kategóriájú gépen. Mindez a Fotobox igényességét dicséri. A zárszerkezet B-időt

és három pillanatidőt (1/25 s, 1/50 s, 1/100 s) exponál. Ezeket az objektív bal oldalán (hátról nézve) elhelyezett csúszókarral állíthatjuk be. A szinkroncsatlakozót szintén ezen az oldalon, csak a homlokfal felső oldalán találjuk. Az átellenes oldalon középen helyezkedik el a zárkioldókar, alatta a retesz, végül legalul a kioldószinórhüvely. A gép keresője nagyméretű, kontrasztos, tiszta és torzítástól mentes képet ad.

A gép jobb oldalán találjuk a filmtovábbító gombot, valamint az igen nagyméretű hátlapzáró kart a magyar nyelvű feliratozásával együtt. Ha a kart „NY” állásba forgatjuk, a filmtovábbító gombot kihúzzuk, a gép hátfala és oldalsó falai kagylóhépszerűen leemelhetők a homlokfalról és a rászertelt képpapuról. A hátlapon csak a filmnyomó lemez, a kereső, a pirosablak-záró és a hátlapzár marad. Megfigyelhetjük, hogy a filmnyomólap igen nagy, és a képpapú kivitele ugyancsak igényes. Ezek is hozzájárulnak a jó minőségű felvételek készítéséhez. A filmtöltés egyszerű, bár az orsóra tekerésnél hiányzó filmtovábbító gomb kissé szokatlan lehet. Mindenesetre a film megfelelően megfeszül, amikor a hátlapot helyére illesztjük, a filmtovábbító gombot besüllyesztjük, majd a felvételi anyagot a képpapúba tekerjük.

A film a kétaknás tükörreflexgépekhez és a Box-Tengorokhoz hasonlóan függőlegesen fut a gépben, szemben a Pajtással, Utitárrsal és az Optiforttal.

A Fotoboxnak kézzel varrott disznóbőr tokja van, mely hátul külön kivágással teszi lehetővé a pirosablak-záró működtetését, és az ablakban a felvételi szám megfigyelését. Ezen túlmenően a sajtolt fémlémezből készült gépház tetején, a kereső két oldalán további füleket találunk hordszíj csatlakoztatására. A gépet így vállon is hordhatjuk. A gépház formatervezése szép, egyben funkcionális is. Ritkán láthatunk ilyet az akkori kor atmoszférájából. A gép mérete ezzel egyébként egészen kompakttá volt tehető, a Fotobox befoglaló méretei így 112x83x88 mm-tesznek ki.

Állapotától függően 4-6000 Ft körül kapható a bizonyos boltokban, de nem mindig találjuk a polcokon. Többször kell tehát benézniük. Vásárlás előtt nézzük meg az objektív felületét, nem karcos-e? Az ujjenyomatok nem számítanak, azoktól megtisztítható a lencse. Ha az objektív és a kereső sérülésmentes, nyissuk ki a hátlapzárát, húzzuk ki a filmtovábbítógombot, és nyissuk szét a gépet. Nézzük meg, hogy a belső, sajtolt lemez alkatrészek nincsenek-e deformálódva? Ezután ujjunkkal mozgassuk meg a filmgörgőket. Felületüknek simának kell lenniük, könnyen kell forogniuk, ellenkező esetben végigkarcolják a filmet. Elgörbülésük pedig élettenséget okoz, hiszen így a filmnyomólap nem tudja az élesség síkjába szorítani a filmet. Ha a görgők rendben vannak, a filmnyomólapot nyomogassuk meg: könnyen és enyhén rugóznia kell. Ilyenkor nyitott hátlap mellett exponáljuk végig a záridőszámsort, majd a B-idő exponálása mellett ellenőrizzük a rekesz mozgását is. Végezetül szereljük össze a gépet és a pirosablak-zárót is mozgassuk meg. Ha minden megfelelően működik, megvehetjük a gépet. Ha a gép tokja megvan, az növeli értékét. A disznóbőrnek valószínűleg semmi baja

sincs, de alapos tisztítás és színtelen cipőkrém kijár neki ennyi idő után. Vastagon vigyük fel a tubusos (nem önfényező!) krémet, hagyjuk hosszabb ideig állni, majd töröljük le a felesleget és puha szőrű kefével fényesítsük a tokot. A szakadozott varrásokat bőrvarró cérnával pótolhatjuk. Varrásnál használjuk a bőrben már meglévő lyukakat.

A fényképezőgép jól használható, szemnek szép szerkezet. A fényrekesz és a zár beállítási határai azonban közel sem olyan szélesek, mint egy dobozgépnél jobb kategóriának. Éppen ezért a film érzékenységének megválasztásakor döntünk arról, milyen témát, milyen világítási környezetben szeretnénk fotografálni. Mivel egy tekercs 120-as rollfilmre 12 felvételt készít a Fotobox 6x6 cm-es méretben, a film relatíve gyakran cserélhető.

ISO 50/18°-ISO 200/24°: Olyankor használjuk, ha műteremben, vakuval vagy szép időben fotózunk kültérben. Az enyhén borús idő még nem fog gondot okozni. Nem szükséges a legdrágább Kodak T-Max 100 és AGFA APX-100 filmeket használni fekete-fehérben, hiszen az objektív felbontóképessége ezt nem indokolja. Használjuk helyettük a Fortepan 100, 200, Ilford Pan F100 filmeket, vagy portrézásra a Forte Portraitpan 100-at. Ez utóbbi a hátoldalán retusálható is. Színesben érdemes ki-

próbálni a Kodak Portra VC színes negatívokat vagy a Fuji 120-as kiszerezésű filmjeit. Mivel a Fotobox zárja reprodukálhatóan és pontosan exponál, diázással is próbálkozhatunk. Itt is érdemes a minél telítettebb színvisszaadású filmeket favorizálni (Kodak Ektachrome 100 Plus, E100VS, Fuji Velvia). Ezek a filmek

nagy kontrasztjuk miatt növelik az élességérzetet és telítettségük a színek tisztaságát fokozza. Ha ennek ellenkezőjére vágyunk: azaz mindenképpen pasztell színekre, úgy a Kodak Profoto 100-as színes negatívot próbáljuk ki, a Portra NC sorozatot, vagy diázáskor a Fuji Astiát.

ISO 400/27°-ISO 3200/36°: Az érzékenyebb filmek lehetővé teszik számunkra, hogy kevesebb fény mellett fotózzunk, pl. szürkületkor, vagy belső térben. Ugyancsak a mai, nagy fényérzékenységű filmekkel lehet pótolni a Fotobox objektívjének relatíve kis fényerejét. Ezek a filmek ugyan kissé szemcsésebbek, mint előbbi testvéreik, de ez a Fotobox nagy képmérete miatt szinte észrevehetetlen kisfilmhez szokott szemünknek. Ugyanakkor a kevert világítást sokkal jobban elviselik. Fekete-fehérben a Fortepan 400, a Kodak Portra 400BW és a T-Max 400CN a legjobb választás. Színesben a Kodak Portra 400UC és a Fuji NPH 400 negatívokat érdemes kipróbálni. Ha diázunk, a Kodak E200-at exponáljuk ISO 400/27°-ra, esetleg 800/30°-ra és ennek megfelelően hívassuk elő a filmet. Extrém érzékenységhez a Fuji NPZ 800-as színes negatívot fűzhetjük be, melyet ISO 1600/30°-ra is exponálhatunk Push 1 hívás mellett. Fekete-fehérben az

Ilford Delta 3200-as anyag bővíti ki lehetőségeinket. Eme két utóbbi film szemcsézete is nagyon szép, a fotók esztétikai értékét növelik.

A professzionális laborokban sem a filmek hívásával, sem nagyíttatásával nem lesznek gondjaink. A 6x6-os négyzetes képméret ugyanis igen elterjedt. A legtöbb labor filmszkennelési szolgáltatással is rendelkezésünkre áll, így a Fotobox képeket a digitális képfeldolgozásban is könnyen felhasználhatjuk. Érdemes az eredeti filmet szkenneltetni, ugyanis a kisfilmhez képest meglepően sok többletrészletet veszünk majd képeinken észre. A Fotoboxot Mindszenti Péter gyűjtőtől kaptuk kölcsön, amit ezúton is köszönünk neki.

■ Török György
fotográfus

